

IHANA KESÄ

MIKÄ ON PARASTA
KESÄTORILLA?

"Muistan kuinka pikkutyttönä Savonlinnan torilla sain pillimehun ja lörtsyn. Se oli päivän kohokohta. Ihmiset olivat rentoja ja nauravaisia, kuului monia kieliä. Yhdistän yhä samanlaisen stressittömyyden, vapauden ja mahdollisuuksien ilmapiirin kesätoreihin."

● ELSE TURUNEN

"Torilla on mukava seurata aamuvarkain heräilevän kaupungin elämää. Parasta ovat pienviljelijöiden vastapoismit vihannokset ja puutarhureiden upeat kukkavalikoimat."

● ANU VASKIMO

"Polkaisen kesäviikonloppuisin Hakaniemen torille punaisella pyörälläni. Ensimmäiseksi suuntaan tuttuun kahvilaan, jossa tilaan maitokahvin ja tuhdin lihapiirakan. Valitsen aurinkoisen pöydän ja antaudun juttusille tuntemattomien kanssa. Torilla parasta ovat kohtaamiset."

● ESSI SALONEN

OMA KOTI KAIKILLE

TALO SIJAITSEE hyvien kulkuyhteyksien varrella. Jokaisella on oma nimi ovelsa. Oleskelu- ja keittiötilat ovat yhteiset, mutta jokaisella on myös oma tupa ja lupa. Saa kuunnella musiikkia vaikka yöllä. Voi kutsua kavereita. Voi olla yksin, jos haluaa.

Siinä pähkinäkuoressa unelma, joka on lähellä toteutumista. Kun kyse on kehitysvammaisista tai autistisista nuorista, tällainen ratkaisu ei ole ollenkaan itsestään selvä.

Helsingin Kalasatamaan on rakenteilla Kipparintalo sen ansiosta, että neljän kehitysvammaisen lapsen vanhemmat aloittivat määrätietoisen työn jo vuosia sitten. Vaikka lapset olivat tuolloin vielä pieniä, vanhemmat tajusivat, että jossain vaiheessa heidänkin aikuistuvien nuortensa pitäisi voida muuttaa omilleen.

Vanhemmat ovat taloa puuhatessaan ylittäneet byrokratian ja asenteiden esteitä. Itsensä he joutuvat ylittämään ainakin siinä, kun omasta lapsesta pitää päästää irti.

LUEN JUTTUA (sivuilla 22-26) liikutus kurkussa. En voi olla ajattelematta 1950-luvun lopulla syntynyttä veljeäni **Mikkoa**, joka on vaikeasti kehitysvammaisen. Kun jutussamme haastateltu **Tommi** sanoo, että laitokset eivät häntä kiinnosta, olen onnellinen Tommin ja hänen perheensä puolesta.

Mikolla ei ollut muita vaihtoehtoja kuin laitos. Sen ajan Suomessa, ja ehkä koko maailmassa, vaikeasti kehitysvammaisille ei ollut tarjolla kuin iso, suljettu laitos, ellei kotona asuminen ollut mahdollista.

MAAILMA ON ONNEKSI muuttumassa. Vammaiset otetaan entistä paremmin huomioon yksilöinä, joilla on samat oikeudet kuin muillakin. Silti on pitkä matka siihen, että kaikki kaunis puhe muuttuisi todeksi. Vanhojen laitostalokkeiden purkaminen on meneillään, ja uusia koteja tarvitaan paljon.

Siksi olen niin iloinen, että Tommilla, **Akulla** ja **Sallalla** on vuoden kuluttua tupaantuliaiset. Onnea uuteen kotiin!

Leeni

leeni.peltonen@otavamedia.fi

PERHEKUVIOT

TEKSTI **ESSI SALONEN**

KUVAT **HELI HIRVELÄ**

A photograph of a construction site. In the background, there are several pieces of heavy machinery, including a yellow excavator with 'VOLVO' written on its arm and another yellow excavator. A large red metal container is in the middle ground. In the foreground, there are several long, grey pipes lying on the ground. On the right side, a child wearing a floral patterned jacket and dark pants is holding several large, light-colored balloons. The overall scene is a construction site, likely for a residential building.

Matkalla kotiin

Vuoden päästä syksyllä Helsingin Kalasatamassa seisoo Kipparintalo. Siihen muuttaa joukko kehitysvammaisia nuoria elämään omannäköistä elämää. Samalla täytyy heidän vanhempiansa unelma.

TOMMI TYYNILÄ, 22:

"EI MUA LAITOKSET KIINNOSTA"

TOMMI TYYNILÄN huoneessa tajuaa heti, että hän on musiikkimiehiä. Sängyn yläpuolella komeilee AC/DC:n juliste.

-Mä oon kitaristi. Tykkään hevirockista. Käyn Resonaarissa soittamassa, hän kertoo.

Samaan hengenvetoon nuori mies esittelee elokuvakokoelmansa, karttapallonsa ja vaatekaappinsa. Kaikki on erinomaisessa järjestyksessä.

Tommi opiskelee kotityö- ja puhdistuspalvelualaa Helsingin Diakoniaopistossa. Hän asuu lapsuudenkodissaan Helsingin Metsälässä, mutta sanoo olevansa valmis muuttamaan omilleen.

Häntä ei pelota eikä jännitä mikään.

Neljän vuoden ajan Tommi on ollut säännöllisesti pois vanhempiensa Leena ja **Timo Tyynilän** sekä veljensä **Totin**, 19, luota. Hän on ollut harjoittelemassa itsenäistä asumista pari päivää kerrallaan niin sanotussa asumisharjoittelussa.

-Olen odottanut Kipparintaloa ja omaa rauhaa. Haluan kolistella omia aikojani aamuyöstä. Katson joskus öisin telkkaria ja roikun facebookissa.

Tuleva asunto on kaksio Kipparin-talon kolmannessa kerroksessa. Sinne Tommi haluaa ainakin parivuoteen. Ja ystäviä pitää saada kutsua kylään.

Tommi Tyynilä (edessä), Leena Tyynilä ja Totti Tyynilä ryhtyvät porukalla päivällisen laittoon Helsingin Metsälässä.

-Jos se vaan talon henkilökunnalle sopii.

Tommi haaveilee myös tyttöstävästä.

Leena Tyynilä sanoo olevansa helpottunut.

-Erityislapselle itsenäistyminen ja kotoa muuttaminen on hyvin tärkeää. Jos en heti Tommin synnyttyä, niin hyvin pian kuitenkin ryhdyin pohtimaan Tommin tulevaisuutta. Mietin sitäkin, että onko minulla lopun elämäni pallo jalassa?

Laitosmainen asuminen ei tullut edes mieleen.

-Jo synnytyssalissa saimme kuulla, että downpoikamme voi oppia purjehtimaan ja laskettelemaan.

-Eikä mua mitkään laitokset kiinnosta, Tommi sanoo.

Leena Tyynilä korostaa, että moni- ja vaikeavammaisille pieni ryhmäkoti voi olla se paras paikka.

-Vammaisten asumisessa sorrutaan Suomessa putkiajatteluun. Joillekin sopii ryhmäkoti, joillekin Kipparintalon tyyppinen tukiasunto.

Hän kertoo, että suurimman väännön Savulaiset kävivät Helsingin sosiaali- ja terveysviraston kanssa. Vanhemmat kokivat, ettei virastossa ensin ymmärretty hanketta, jossa he itse olivat hyvin aktiivisia ja päämäärätietoisia.

-Aluksi meidän oli vaikea löytää oikeat yhteyshenkilöt ja järkevä tapa toimia. Asiat on saatu ratkottua ja kaupunki on hankkeessa vahvasti mukana. Se palkkaa sinne henkilökunnan. Ideana kuitenkin on, että työntekijät pysyttelevät "takalalla", koska varsinaista hoitosuhdetta ei ole tarkoitus syntyä.

Se, että talo on arkkitehdin käsialaa ja siellä on tyylikästä ja toimivaa on hänelle tärkeää.

-Kehitysvammaisella pitää olla mahdollisuus samanlaiseen asumiseen kuin muillakin ihmisillä.

Vaikka luksus-puheitaakin on ollut ilmassa, rahoittaja on pitänyt huolta, että talosta tulee kohtuuhintainen vuokratalo.

-Asuntojen vuokrat ovat 13-14 euroa neliöltä. Kelan asumistuki riittää asumiskuluihin.

Leena Tyynilää mietityttää, muistaako poika syödä Kipparintalossa iltaisin, kun harrastuksia on paljon.

Hän toivookin, että Tommi söisi talon keittiössä valmistetun päivällisen muiden kanssa.

-No osaanhan mä pastaa ja perunoita itsekkin keittää. Ja on mulla hygieniapassikin. Voin mennä ravintolaan töihin, Tommi sanoo.

Äitiä hymyilyttää.

-Olen onnellinen, että Tommi pääsee rakentamaan omannäköistä elämää. Hän on nyt enemmän kuin valmis lähtemään.

”On vielä kysymysmerkki, miten Akun muutto sujuu.”

- 1 Taksi on tuonut Aku Valtosen koulusta kotipihaan. Äiti Pirkko Hämäläinen on vastassa.
- 2 Kuvakkeet ovat tärkeä apuväline, jonka avulla vanhemmat kommunikoivat Akun kanssa.

AKUN ÄITI PIRKKO HÄMÄLÄINEN:

”TUNTEET OVAT RISTIRIITAISIA”

- **EHKÄ OLIN** vähän vältellytkin koko ajatusta, näyttelijä **Pirkko Hämäläinen** sanoo.

Hän muistelee viiden vuoden takaista tilannetta, jolloin hän kuuli Kipparintalosta. Hänen ja näyttelijä **Hannu ”Puntti” Valtosen** poika **Aku** oli tuolloin viisitoistavuotias. Aku on autisti ja kehitysvammainen, eikä muuttaminen tuntunut ajankohtaiselta.

- Kun kuulin Kipparintalosta Marjukka Havumäeltä, soitin heti tutulle sosiaalityöntekijälle ja kysyin, sopisiko Aku hänen mielestään taloon.

Voimakas sadekuuro rummuttaa rivitalon kattoa Helsingin Lauttasaareissa. Odottelemme, että taksi tuo Akun kotiin. Akun päivät kuluvat Keskuspuiston ammattiopistossa, jossa hän opiskelee itsenäisen elämän taitoja.

Aku Valtosen, 20, on asunut äitinsä kanssa vanhempiensa erosta lähtien mutta on isänsä kanssa tiiviisti tekemisissä. Perheeseen kuuluu myös 22-vuotias **Ville**, joka on muuttanut jo kotoa.

Aku oli kolmivuotias, kun diagnoosi autismista ja kehitysvammasta tuli.

- Meille ei annettu mitään ennustetta siitä, mitä Aku tulee oppimaan. Tiedon sulatteleminen meni pitkä aika.

Edelleenkin Aku ei puhu. Hänen maailmansa on osittain mysteeri vanhemmillekin. He kommunikoivat poikansa kanssa ilmeillä, eleillä, kuvakkeilla ja esineillä.

- Vaikka Akkari ei puhu, hän ymmärtää paljon meidän jutuistamme. Siitä en ole varma, ymmärtääkö hän abstrakteja asioita. Antaisin melkein mitä vain, jos pääsisin Akun pään sisään.

Äiti kuvaa Akua valoisaksi ja lauhkeaksi.

- Akulta löytyy myös huumorintajua, vaikka usein sanotaan, ettei autisteilla sitä ole.

Aku ei pärjää ilman aikuisten tukea. Hän eksyy, jos lähtee yksin ulos. Monista askareista hän kyllä selviää hieman alkuun auttamalla.

Erityisiä itsenäistymisen merkkejä poika ei ole vielä osoittanut, vaikka oppikin jatkuvasti uutta.

- On kysymysmerkki, miten muutto sujuu. Tietysti hirvittää, mutta samaan aikaan luotan, että hän on turvassa, koska talossa on henkilökunta.

Ja ehkä hän itsenäistyy, kun en ole siellä tekemässä asioita hänen puolestaan.

Akulla ei ole varsinaisesti kavereita. Äitiä mietityttääkin, että onko Aku omassa kodissaan yksinäinen. Hänelle on varattu asunto yhteisten tilojen läheisyydestä, jotta seuraan on helppo päästä.

Vanhemmille on ollut aina selvää, että Aku jonnain päivänä muuttaa.

- Me vanhenemme ja voihan minullekin sattua jotain. Omaishoitaminen on myös hyvin sitovaa. Olen tavallaan elänyt pikkulapsivaihetta 20 vuotta.

Mistäään tärkeästä Pirkko Hämäläinen ei silti koe joutuneensa luopumaan.

Hän tietää, ettei pojan asioiden hoito lopu tämän lähdeytäkään.

- Odotan muuttoa mutta siihen liittyy myös ristiriitaisia tunteita.

Pirkko Hämäläinen liikuttuu muistellessaan arvostetun arkkitehdin **Juha Leiviskän** sanoja siitä, mitä merkitsi suunnitella talo kehitysvammaisille.

- Hän sanoi, että se oli hänen elämänsä huipputietä.

SALLA SAARELAINEN, 25:

"ODOTAN HIRVEÄSTI MUUTTOA"

-EMME VOI kuvitella parempaa paikkaa Sallalle. Tuntui lottovoitolta kun saimme talolle tontin Kalasatamasta vuonna 2012, Maarit Saarelainen juttelee kotisohvallaan Helsingin Paloheinässä.

Hänen tyttärensä, lievästi kehitysvammainen Salla, 25, istuu vieressä ja puuttuu puheeseen.

-Odotan hirveästi omaa asuntoa. Sitten ei tarvitse koko ajan totella äidin ja isän käskyjä ja voi mennä kotiin mihin aikaan vaan. Kalasatamassa voi ajella metrolla. Loppuu tämä hikinen busseilla kulkeminen.

Maarit ja Antti Saarelainen kertovat olevansa Sallan muuton suhteen luottavaisin mielin. Nytkin tytär on viikonloppuja itsekseen kotona, kun he suuntaavat kesämökille. Salla ei sinne halua, vaan viettää mieluummin aikaa kavereidensa kanssa. Veli Teemu, 23, on jo muuttanut pois kotoa.

Salla käyttää kätevästi kodinkoneita, lämmittää ruokaa ja käy kirjastossa hakemassa luettavaa. Koti on siisti, kun vanhemmat palaavat mökkireissulta.

Maarit ja Antti kantavat huolta lähinnä siitä, että tytär on kovin luottavainen vieraiden ihmis-

Salla Saarelainen iloitsee Kalasatamaan muutosta, koska pääsee ajelemaan metrolla. Hän odottaa myös äitiä ja isää ja Minni-koiraa vierailulle.

ten suhteen. Bussipysäkillä hän ryhtyy herkästi juttusille muiden kanssa.

Myös rahankäyttö synnyttää perheessä keskustelua, koska tytär on innokas ostosten tekijä. Parhaillaan Sallan pankkikortti on vanhempien lompakossa "lomailemassa".

Mutta käteisen mukana pitäminen ei ole ollut aina turvallista.

-Vuosia sitten joukko poikia ryösti Sallan lähimetsässä, Maarit kertoo.

Hän toimii Savulaisten rahastonhoitajana ja työskentelee Kuurojen Liitossa talouspäällikkönä.

Salla sisustaa jo mielessään 40 neliön kaksioitaan.

-Haluan seiiniin paljon väriä, haluan kellon ja sohvaa sekä kaksi nojatuolia. Ne ovat äitiä ja isää

varten, että he voivat tulla vierailemaan.

-Ja Minnille pitää olla oma kuppi, hän sanoo. Minni on perheen terrieri.

Muuttokuormaan lähtee varmasti rakas Mollinalle, joka on ollut Sallan kainalossa joka yö siitä

lähtien kun hän täytti kaksi kuukautta.

Ainakin yhteisistä saunoiltoista Salla haaveilee taloon muuttavien ystäviensä Rauhan ja Jasminin kanssa.

Maarit ja Antti Saarelainen ovat oppineet, ettei vammaisen lapsen kanssa voi ottaa asioita itsestänselvyytenä. Omilleen muuttamisen lisäksi he iloitsevat tyttären opiskelupaikasta Diakoniaopistossa.

-Hän pääsi sinne toisella yrittämällä ja oli sitä ennen yrittänyt vaikka mihin.

Salla Saarelainen toivoo ammatikseen joko kauppanmyyjää, poliisia, bussikuskaa tai siivoojaa. Siivoustöistä hänellä on jo kokemusta.

Työn saantia Maarit Saarelainen pitää olennaisen tärkeänä. Työ rytmittää päivät eikä tule jäätyä sänkyyn loikomaan.

-Rutiinit ovat Sallan elämässä hyvin tärkeitä. Mutta kehitysvammaisten palkkaus pitäisi saada ensin kuntoon.

-Työ- ja valmennuskeskuksessa Sallalle maksettava päiväkorvaus on 10 euroa. Se riittää lähinnä lounaaseen. ■

"Haluan seiiniin väriä, kaksi nojatuolia ja Minnille oman ruokakupin."